

ירושלים, 25 נובמבר 2010, י"ח כסלו, תשע"א

לכבוד :

מנהלי ומפקחי המחוזות

מפקחים כוללים

מנהלי אגפי / מחלקות חינוך ברשויות המקומיות

מנהלי בתי"ס העל יסודיים

מרכזי מקצוע אזרחות בבתי"ס

המורים לאזרחות

שלום רב,

הנדון: חוזר המפמ"ר לאזרחות מספר 2 – התשע"א

אנו שמחים לפרסם חוזר נוסף לשנה זו, ובו פרטים ועדכונים חשובים בנושאי שונים.

תוכן העניינים בחוזר זה :

1. בחינות הבגרות – היבחנות חוזרת, בחינות לנבחני משנה, בחינות בע"פ, מבחנים מותאמים – עמ' 2
2. בחינות הבגרות קיץ תשע"א : עדכון - עמ' 5
3. מגמות 5 יחידות לימוד באזרחות – עמ' 6
4. הוראת אזרחות בחטיבות הביניים – עמ' 7
5. עולים חדשים – עמ' 11
6. תלמידי חינוך מיוחד – עמ' 11
7. הדרכה במיומנות אוריינות באזרחות – עמ' 12
8. מפגשים עם המפמ"ר – תשע"א – עמ' 12
9. נספחים – עמ' 13

בברכה, ובציפייה ותקווה לגשם,

אדר כהן, מפמ"ר אזרחות

בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

העתקים :

ד"ר צבי צמרת, יו"ר המזכירות הפדגוגית

גבי דליה פניג, מ"מ סגן יו"ר המזה"פ, מנהלת אגף המפמ"רים

ד"ר אברהם ליפשיץ, מנהל החמ"ד

גבי יפה פס, מנהלת האגף לחינוך ע"ס

מר עבדאללה חטיב, מנהל אגף החינוך לערבים

מר מוהנא פארס, ממונה על החינוך הדרוזי

ד"ר מוחמד אלהיב, ממונה על החינוך הבדואי

מר דודו הלוי, מנהל אגף הבחינות

נושא מספר 1 : בחינות הבגרות – היבחנות חוזרות, בחינות לנבחני משנה, בוחנים בע"פ,

מבחנים מותאמים

השנים תשע"א-תשע"ב הן שתי שנות המעבר האחרונות לתכנית בהיקף 2 יחידות לימוד באזרחות. להלן ההנחיות לגבי דרכי היבחנות בשנים אלו :

נבחנים רגילים

- יחידת לימוד אחת : שאלונים 118 , 117 , 24101 , 141 , 34103 :
מבחן זה יתקיים עד למועד חורף תשע"ב (כולל), והוא מיועד לתלמידים אקסטרניים ולנבחני משנה בוגרי מחזורי לימוד עד תשס"ט (כלומר, למי שבעת היותם תלמידי בית ספר היו מחויבים לגשת לבגרות בהיקף 1 יח"ל בלבד).
החל ממועד קיץ תשע"ב, כל התלמידים (אינטרניים, נבחני משנה בוגרים, אקסטרניים) יהיו מחויבים להיבחן בהיקף 2 יח"ל.

- שתי יחידות לימוד : שאלונים 34114 ו- 34118

בוגרי תשע"א 2011 :

1. אינטרניים : מחויבים לגשת לבגרות בהיקף 2 יח"ל, לפי המבנה הסטנדרטי : שאלון 34114 (בחינה בכתב, משקלה 80% מהציון הסופי) , שאלון 34118 (מטלת ביצוע, משקלה 20% מהציון הסופי)
2. אקסטרניים : יכולים לגשת לבחינה בהיקף 1 יח"ל.

בוגרי תש"ע 2010 (נבחני משנה):

1. נבחן משנה שחסר לו ציון בחינה בכתב (34114) או מעוניין לשפר את ציון הבחינה בכתב בלבד – יגש לשאלון 34114 בלבד (במועד חורף או במועד קיץ), לפי פירוט החומר המחייב ללמידה שהתפרסם לשאלון זה בחוזר המפמ"ר תשע"א/1.
2. נבחן משנה שחסרה לו מטלת ביצוע (34118) , או שמעוניין לשפר את ציון מטלת הביצוע – אינו יכול להגיש שוב מטלת ביצוע, כיוון שכבר אינו תלמיד בית ספר. על כן, עליו לגשת לשאלון בכתב בהיקף 2 יח"ל מלאות, עפ"י שאלון חדש 34204, שיתקיים בפעם הראשונה במועד קיץ תשע"א. משקלו של שאלון זה 100% ממשקל הציון הסופי (ולא 80% בלבד), והוא מחליף את השאלון בכתב (34114) ואת מטלת הביצוע (34118) גם יחד. סמל השאלון יתפרסם בחוברת של אגף הבחינות לקראת מועדי הקיץ. פירוט החומר המחייב לשאלון זה , שהוא רחב יותר מהחומר המחייב לשאלון 34114, מופיע בנספח א לחוזר זה. מבנה הבחינה יהיה זהה לשאלון הבחינה בשאלון 34114. החומר הנוסף בשאלון זה יכול להופיע בכל פרקי הבחינה. שאלון זה מיועד לנבחני משנה בלבד.

עולים חדשים

- יחידת לימוד אחת עולים חדשים : שאלונים 139 , 913131 :
מבחן זה יתקיים עד למועד חורף תשע"ב, והוא מיועד לתלמידים אקסטרניים ולתלמידים אינטרניים נבחני משנה, בוגרי מחזורי הלימוד עד תשס"ט.

החל ממועד קיץ תשע"ב, כל התלמידים (אינטרנים, נבחני משנה ואקסטרנים) יהיו מחויבים למבחן בהיקף 2 יח"ל.

- שתי יחידות לימוד עולים חדשים, שאלון 34202 :
 - תלמידים עולים חדשים בוגרי מחזור לימוד החל משנה"ל תש"ע מחויבים להבחן בהיקף 2 יח"ל.
 - **תלמידים שזכאים למבחן עולים חדשים, אינם צריכים להגיש מטלת ביצוע, הם מחויבים רק למבחן בכתב.**
 - תלמידים עולים חדשים שבחרים לגשת לתוכנית הרגילה, זכאים לקבל 10 נקודות בנוסע על הבחינה בכתב (34114), וחייבים להגיש מטלת ביצוע (34118), כמו כל תלמידי הכיתה. על העבודה (מטלת ביצוע) אין מקבלים בנוסע.

בחינות בע"פ

להלן התנאים בהם חייב לעמוד מורה המעוניין לשמש כבוחן בחינות בע"פ באזרחות:

1. המורה הבוחן אינו מלמד את התלמיד הנבחן בע"פ בשנה"ל הנוכחית.
2. המורה הגיש לבחינות בגרות באזרחות לפחות 4 פעמים במרוצת 7 השנים האחרונות
3. על המורה להיות בעל אישור השתלמות שנתית מהמפמ"ר, לפחות משנה"ל **התשס"ט**

הערות:

- התנאים הנ"ל פורסמו בחוזר מנכ"ל סד/3(א) התשס"ד, וע"י האגף ללקויי למידה.
 - **בניגוד לעבר**, טופס אישור מורים בוחנים בעל פה, יש לשלוח בדואר אלקטרוני בלבד, **ולא** בפקס או בדואר, כחודש לפני הבחינה במועד חורף, ולגבי מועד קיץ לא יאוחר מתאריך 1.5.11 לכתובת: nurit.tsarfati@gmail.com.
 - הטופס ניתן להורדה באתר המפמ"ר.
- האישור לבחינה בע"פ רלוונטי רק לגבי בחינת הבגרות. לגבי מטלת הביצוע, אין לו משמעות, שכן המדובר בעבודה, והיא מוגשת באופן קבוצתי.

הנחיות למבחן מותאם באזרחות – לכל המגזרים

- 1 י"ל נבחנים אינטרניים, סמל שאלון: 24101, 34103**
2 י"ל נבחנים אינטרניים, סמל שאלון: 34114
1 י"ל נבחנים אקסטרניים, סמל שאלון: 118, 117, 141

- ההנחיות למבחן מותאם באזרחות הן כדלקמן:
על התלמיד לענות על **שלושה פרקים מתוך ארבעת הפרקים של הבחינה**.
- **פרק א' - חובה**: שאלה אחת, לפי ההנחיות בשאלון הבגרות לכלל התלמידים.
 - **פרק ב' - חובה**: ארבע שאלות, לפי ההנחיות בשאלון הבגרות לכלל התלמידים.
 - **פרק ג' או פרק ד'**: שתי שאלות לפי ההנחיות בשאלון הבגרות לכלל התלמידים בפרק שנבחר.

כלומר:

התלמיד עונה על שבע (7) שאלות, משלושה פרקים א' + ב' + ג' או ד' .
לכל שאלה 14 נקודות + 2 נקודות בונוס

חלוקת הניקוד: ניקוד שווה לכל השאלות.

$$14 \text{ נקודות לכל שאלה. } 98 = 7 \times 14 + 2 \text{ נקודות בונוס} = 100$$

הערות:

- אם תלמיד עונה על שבע שאלות **מארבעת הפרקים**, השאלות בפרק האחרון במחברת התלמיד לא ייבדקו.
- אם **תלמיד מוותר** על הזכות למבחן מותאם יש צורך **להוריד את המדבקה** של "מבחן מותאם" ממחברתו של התלמיד, ולשלוח את המחברת כמחברת רגילה או להכניס את המחברת לחבילת מחברות רגילות.

הנחיות למבחן מותאם לעולים חדשים

- 1 י"ל נבחנים אינטרניים, סמל שאלון 913131**
2 י"ל נבחנים אינטרניים, סמל שאלון 34202
1 י"ל נבחנים אקסטרניים, סמל שאלון 139

במבחן בגרות יש שני חלקים .
חלק א': על התלמיד לענות על **שתי שאלות** מתוך שלוש שאלות (כמו שאר התלמידים) אבל על התלמיד לענות רק על **שני סעיפים** מתוך שלושה סעיפים בכל שאלה.
הניקוד לכל שאלה הוא: 16 נקודות לכל סעיף $\times$ שני סעיפים = 32 נקודות לשאלה.
הניקוד לשאלות בחלק א' הוא: 32 נקודות $\times$ 2 שאלות = 64 נקודות.
חלק ב': על התלמיד לענות על **שתי שאלות** מתוך חמש שאלות.
הניקוד לכל שאלה הוא: 18 נקודות .
הניקוד לשאלות בחלק ב' הוא: 18 נקודות $\times$ שתי שאלות = 36 נקודות.

כלומר: התלמיד עונה סה"כ על ארבע שאלות

חלק א' : שתי שאלות , שני סעיפים (2 X 16) בכל שאלה , 64 = 2 X 32
חלק ב' : שתי שאלות , 36 = 2 X 18
חלק א' 64 נקודות + חלק ב' 36 נקודות = 100

נושא מספר 2 : בחינות הבגרות קיץ תשע"א - עדכון

בשנה זו נוספו פריטי מידע חדשים, המחייבים בתכנית הלימודים, כפי שפרסמנו בחוזר המפמ"ר תשע"א/1 בחודש ספטמבר.

לנוחותכם, **בנספח ה'** לחוזר זה, מופיעה טבלה ובה שיוך כל אחד מהפריטים החדשים לנושא מתוך פרקי תכנית הלימודים המחייבים לשנה זו.

לאחרונה פורסמו הנחיות דידקטיות, מטרות הוראה וחומר ביבליוגרפי לגבי כל אחד מהפריטים הללו, הנותנים בידי המורים מגוון של כלים להתמודדות עם פריטים אלו בהוראה והצעות לשילובם בחומר השוטף. פריטים אלו נדונים גם בהשתלמויות בפס"גות ברחבי הארץ במהלך שנה זו.

אנו מפרסמים כבר כעת צמצום של חומר הלמידה המחייב לבחינת הקיץ בהיקף 2 יח"ל (שאלון 34114). שימו לב: אנו מודיעים כעת על נושאים ופריטים שידוע כבר כעת שלא יופיעו בבחינה בקיץ. אולם, זהו אינו המיקוד הסופי. **בתחילת חודש פברואר** נפרסם את כל הפרקים שלא יופיעו בבחינת הקיץ ולא יכללו במיקוד. במיקוד יהיו נושאים נוספים שלא יכללו בחומר המחייב לבחינה, מעבר למה שמתפרסם כעת.

נושאים ופריטים **שלא יופיעו** בבחינת קיץ תשע"א (הכוונה לשאלון 34114 **בלבד**):

מתוך השער: מדינה יהודית

א. מאפייניה היהודיים של מדינת ישראל - מוסדות

מתוך השער: מהי דמוקרטיה?

- ב. גישות כלכליות-חברתיות, בכלל זה הפריט החדש אודות מדינת הרווחה
- ג. בחירות דמוקרטיות (מתוך הפרק: הגבלת השלטון)
- ד. זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה והתמודדותה עם מצבי חירום - גבולות בדמוקרטיה

מתוך השער: המשטר במדינת ישראל:

- ה. הויכוח על כינון החוקה בישראל, חוקי יסוד, המהפכה החוקתית והויכוח לגביה (מתוך הפרק: יסודות חוקתיים)
- בכלל זה הפריטים החדשים: הצעת החוקה של המכון הישראלי לדמוקרטיה, הצעת החוקה של המכון לאסטרטגיה ציונית, הצעת החוקה של עדאלה

נושא מספר 3 : מגמות 5 יחידות באזרחות

מזה מספר שנים קיימת אפשרות ללימודי אזרחות בהיקף 5 יחידות לימוד. מגמת אזרחות תורמת לחינוך אזרחי ולהנהגה ערכית של בני הנוער. תכני ההוראה מטפחים חשיבה ביקורתית, אחריות ציבורית ורגישות חברתית. תלמידי המגמות משתתפים גם בפעילויות ייחודיות. מבנה הלימודים במגמה כולל :

2 יחידות חובה (כמו כלל התלמידים)

1 יחידה של מיזם (עבודת חקר מעשית, מטלת ביצוע מורחבת) : העבודה מתבצעת בקבוצות ויכולה לעסוק בכל אחד מהנושאים הנלמדים במסגרת יחידות החובה

2 יחידות עיוניות, ב-2 מבין 3 הנושאים הבאים : דת, חברה ומדינה בישראל ; מדיניות כלכלית חברתית בישראל ; הערבים והדרוזים בישראל. כל בית ספר בוחר אילו 2 מבין 3 הנושאים ללמד. תאריכי בחינות הבגרות לשנה זו :

הערבים והדרוזים בישראל – 5.5.11, א' אייר תשע"א, בשעה 10:00, משך הבחינה : שתיים.

מדיניות חברתית וכלכלית בישראל – 5.5.11, א' אייר תשע"א, בשעה 14:00, משך הבחינה : שתיים.

דת, חברה ומדינה - ביום של בחינת הבגרות באזרחות 2 יח"ל קיץ תשע"א, בשעה 10:00. משך הבחינה : שתיים.

המורים המלמדים במגמות האזרחות עוברים השתלמות בנושא זה במשך השנה.

לפרטים ניתן לפנות למדריכה הארצית המרכזת נושא זה : צאלה שחם, tseela74@gmail.com.

נושא מספר 4 : הוראת אזרחות בחטיבות הביניים

חובת הוראה : החל משנת תשס"ט מחויבים כל תלמידי כיתות ט' ללמוד אזרחות בהיקף של שתיים שבועיות (לימודי חובה, כפי שפורסם בחוזר המנכ"ל תשס"ט/8(א) סעיף 36-3.1 : תכנית היסוד (הליבה) לחטיבות הביניים בחינוך העל-יסודי).

פרקי הלימוד המחייבים : פרקי הלימוד המחייבים למגזר היהודי ולמגזר הערבי והדרוזי לשנת תשע"א מפורטים בנספח ג' לחוזר זה.

תכנית העמקה : כמו בשנת הלימודים תש"ע, גם השנה אנו מציעים לכל בית ספר המעוניין בכך, להקדיש שלוש משנת הלימודים (20-15 שעות) לנושא אחד מתוך תכנית הלימודים, בו יוכלו המורה והתלמידים להעמיק ולשלב למידה רב-תחומית ולמידה חווייתית. הוראת יחידת העמקה תהיה על-פי תכנית בית-ספרית ייחודית או מתוך רשימה של יחידות לימוד של ארגונים שונים שעברו אישור ומוצגים באתר. בתי ספר שישתתפו בתכנית העמקה אינם מחויבים בתכנית הלימודים הרגילה [תכנית לימודים מקוצרת תשלח אליהם בנפרד], ואינם מחויבים בבחינת מפמ"ר. המורים המלמדים בבתי ספר אלו מחויבים להשתתף בהשתלמות (השתלמויות שיוכלו ע"י המטה לחינוך אזרחי – מטה קרמניצר, או השתלמויות אחרות של הפיקוח על הוראת האזרחות המיועדות למורי חטיבות הביניים).

להלן מבחר מהיחידות המוצעות לבחירה המופיעות באתר המטה לחינוך אזרחי (**כולל תוכניות חדשות**) (מסודרים לפי סדר א"ב) :

שם הארגון/יחידת המשרד	הנושא המרכזי
אגף זהירות ובטיחות בדרכים משרד החינוך	חינוך לבטיחות בדרכים
אמנסטי אינטרנשיונל – סניף ישראל	רשת פעולה דחופה לזכויות אדם
בין אדם לאדם	עושים כבוד לא רק מדברים
האגודה לזכויות האזרח	זכויות האדם הן של כולנו
המועצה הישראלית לצרכנות	צרכנות נבונה ואזרחות : מגנים על הזכות להגינות
המטה לחינוך אזרחי	"התקווה"
המכון הישראלי לדמוקרטיה	חופש הביטוי - "ציפור הנפש"
המכון הישראלי לדמוקרטיה	חוקה בהסכמה
"המעורר"	את חירותי
מכון הרטמן	עד"י לחטיבת הביניים
יסודות - המרכז לליבון ענייני תורה ומדינה	יסודות לאזרחות במדינה יהודית ודמוקרטית לממ"ד
מדרשת אדם	אין קצת דמוקרטיה
מנח"י – המנהלה לחינוך בעיריית ירושלים	זמן ירושלים – פסיפס החברה הירושלמית
מרחבים, המכון לקידום אזרחות משותפת בישראל	אזרחות משותפת
מרחבים	נגישות זה הוגן
מרחבים	לימודי המורשות בחברה רב-תרבותית
מרחבים	"והוציא כאור צדק" אזרחות משותפת לממ"ד
עמותת ראש פינה, למען השילוב (קליידוסקופ)	תוכנית לימודים לחינוך המיוחד

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מט"ח	מגנים על זכויות האדם
מט"ח	ישראל- המיזם של העם היהודי
מט"ח	מדינת העם היהודי
מרכז מורשת בגין	הרשות המחוקקת-כנסת צעירה
מרכז רבין	סוגיות ואתגרים באבני היסוד של מדינת ישראל : גבולות, אוכלוסייה ושלטון ומשטר
עמותת קהילה, תכנית נבחר"ת	צדק חברתי, מעורבות, אזרחות פעילה
הממונה על מגדר ושוויון בין המינים ועמותת כ"ן	כן אני משפיע אחריות/חוק/חוקי יסוד/מגדר

בתי ספר שעדיין מעוניינים להשתתף בתכנית בשנה זו, יכולים להודיע על כך עד ל 10/12/10 לבלחה

גליקסברג, (haamaka2010@gmail.com)

לפרטים ניתן לפנות לרפרנטיות של המטה לחינוך אזרחי במחוזות.

מבחן מפמ"ר תשע"א: חובת ההיבחנות בבחינת מפמ"ר תחול השנה רק על חלק מצומצם מאד מבתי הספר:

1. חייבים להבחן בתי ספר בהם לא נערכה בחינת מפמ"ר בשנות הלימודים תשס"ט או תש"ע.
 2. בתי הספר המשתתפים בתכנית של יחידת ההעמקה פטורים ממבחן המפמ"ר.
 3. לגבי שאר בתי הספר, ייבחנו רק חלק קטן מתוך בתי הספר. כל בית ספר שאמור להבחן יקבל על כך הודעה בכתב עד לתאריך 31.3.11.
 4. בית ספר שאינו מחויב להבחן, אך מעוניין בכך, יודיע על כך לבלחה גליקסברג.
- מועד הבחינה: יום רביעי, 25.5.11, כ"א אייר תשע"א, בשעה 09:00. משך הבחינה: שעה.
 על כל בית ספר בו נערכה בחינה לשלוח דיווח על הציונים אל הפיקוח על הוראת האזרחות, לפי ההנחיות שיתפרסמו בסמוך למועד הבחינה.

השתלמויות

להלן פירוט ההשתלמויות הייעודיות המוצעות למורי חטיבות הביניים לשנת הלימודים תשע"א [זאת פרט להשתלמויות הכלליות למורים לאזרחות, שפורטו בחוזר מפמ"ר תשע"א/1]:

1. **השתלמות מתוקשבת למורי חט"ב**: "לומדים ומלמדים אזרחות בחט"ב" (מטח)
 השתלמות בסיסית בתכנית הלימודים של חטיבת הביניים (30 שעות – מתאים גם למורי "אופק חדש"):
 - קהל היעד: מורים המלמדים בחט"ב ואשר לא עברו הכשרה מסודרת להוראת האזרחות
 - ההשתלמות תעסוק בתכנים של תכנית הלימודים לחטיבת הביניים ובפרט: דמוקרטיה וזכויות אדם, מהי מדינה, רשויות השלטון, מדינת ישראל – מדינה יהודית ודמוקרטית. כמו כן, בכל נושא תהיה התייחסות לפדגוגיה של הוראת האזרחות והתנסות בדרכי הוראה המשלבות מיומנויות חשיבה מסדר גבוה. ההתמקדות תהיה במיומנויות של קריאת טקסט, השוואה, דיון בנושאים שנויים במחלוקת.

בהשתלמות יתקיימו 2 מפגשים פנים אל פנים בתל אביב (הרצאות מומחים וסדנאות פדגוגיות) ויתר הלמידה תתקיים באתר הקורס באינטרנט.

לרישום נא להיכנס לאתר <http://morim.cet.ac.il>. עלות ההשתלמות של מטר: 30 ₪.

לפרטים ניתן לפנות למרים דרמוני בדוא"ל myriamd@cet.ac.il

2. השתלמויות למורי חטיבת הביניים במגזר הערבי והדרוזי (30 שעות – מתאים גם למורי "אופק חדש"):

ההשתלמויות למגזר הערבי תתקיימנה בפסגות ב: טמרה ונצרת. למגזר הדרוזי תתקיים ההשתלמות בירכא.

3. השתלמות למורי חט"ב בחינוך הדתי בשיתוף "יסודות": ההשתלמות תיפתח בשני מוקדים: בפסג"ה

מודיעין (ימי שלישי, מועד פתיחה: 11.1.11, י' שבט) ובפסג"ה פסגות (ימי ראשון, מועד פתיחה:

21.11.10, י"ד כסלו). היקף ההשתלמות - 30 ש'. נושא ההשתלמות: "לימודי האזרחות בעין תורנית".

במפגשים ישולבו לימוד עיוני של ערכי הליבה הדמוקרטיים, עם הדרכים להעברתם באופן דידקטי וחוויתי לתלמידים בבתי הספר, במסגרת שיעורי אזרחות.

ההשתלמות תיתן כלים למורי האזרחות להעמיק את הדיון המתנהל בשיעורי האזרחות והעיסוק בסוגיות

שנויות במחלוקת ולהביא בפני התלמידים את נושאי הלימוד גם מתוך נקודת-מבט יהודית-ערכית הבאה

לידי ביטוי במקורות היהדות. לפרטים והרשמה: בלהה גליקסברג, ezrachut.hemed@gmail.com

4. השתלמויות למורים שבתי הספר שלהם יקיימו "יחידת העמקה" בלימודי האזרחות בכיתה ט' (30

שעות, מתאים גם למורי "אופק חדש"):

מטרות ההשתלמויות: הצגת יחידות לימוד ייחודיות, חיבור בין לימודי האזרחות וחינוך אזרחי,

העמקה בתכנית הלימודים.

א. תתקיימנה ההשתלמויות בכל אחד מהמחוזות באמצעות המטה לחינוך אזרחי (המטה ליישום דוח

קרמניצר), ובשיתוף הפיקוח על הוראת האזרחות. כל בתי הספר המשתתפים בתכנית יקבלו

הודעה מרפרנטית המטה במחוז.

ב. **השתלמות למורי כיתות ט' תתקיים בבית יציב** (באר שבע) בתאריכים 21-23/11/10. פרטים

והרשמה: בלהה גליקסברג, bilhagl@education.gov.il

ג. **השתלמות למורי חט"ב שבחרו בתכנית ההעמקה "מגינים על זכויות האדם"** מטעם מטר (30

שעות מתאים למורי אופק חדש). ההשתלמות תעסוק במגוון של סוגיות בתחום זכויות האדם

ומתוך כך נתמקד בהוראת נושאים שנויים במחלוקת תוך הדגשה של מגוון נקודות המבט.

לרישום נא להיכנס לאתר <http://morim.cet.ac.il>. עלות ההשתלמות: 30 ₪.

לפרטים ניתן לפנות לנועה שפירא בדוא"ל noas@cet.ac.il

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

ד. השתלמות למורים בנושא **קריקטורות פוליטיות – שילוב בין אמנות לאזרחות**, תתקיים במוזיאון הקריקטורות והקומיקס בחולון. היקף: 30 שעות (מתאים גם למורי אופק חדש). מטרות ההשתלמות: לפתח יחידת לימוד המשלבת בין הפן האמנותי (הכרה של עולם הקריקטורות והדרכים להבנתן) לבין הפן האזרחי (לימוד נושאים אזרחיים וניתוח סוגיות פוליטיות המשתקפות בקריקטורות).

פרטים והרשמה: תחיה סופר, tchiaso@education.gov.il

בשאלות נוספות אתם מוזמנים לפנות לבלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה ואזרחות בחמ"ד, ומרכזת את נושא לימודי אזרחות בחטיבות הביניים bilhaql@education.gov.il טלפון נייד: 050-6282363 או למדריכים במחוזות. בנוגע למגזר הערבי, ניתן לפנות למדריכה לחטיבות הביניים במגזר הערבי, חתאם אשקר (raadashkar3@gmail.com) או למדריכים במחוזות. לעדכונים שוטפים נוספים אנא בדקו באתר המפמ"ר לאזרחות (בתוך אתר אוח משרד החינוך) ובאתר מט"ח-אזרחות.

נושא מספר 5 : עולים חדשים

א. בחינת הבגרות לעולים חדשים

עולים חדשים הניגשים לבגרות בשאלון לעולים חדשים, אינם מחויבים במטלת ביצוע. עולים המעוניינים להגיש מטלת ביצוע יכולים לעשות זאת. הם יבחנו עם הכיתה בשאלון הרגיל (בו הם זכאים לתוספת של 10 נק') ויגישו את מטלת הביצוע עם אחת הקבוצות של הכיתה (במטלה הם אינם זכאים לתוספת ניקוד). מבנה הבחינה בהיקף 2 יח"ל, המחייבת את כל תלמידי י"ב משנת תש"ע ואילך, נשאר זהה למבנה הבחינה בהיקף 1 יח"ל. תכנית הלימודים המעודכנת ל-2 יח"ל לשנת תשע"א מפורטת ב**נספח ד'** לחוזר זה. תכנית הלימודים ל-1 יח"ל לשנת תש"ע מפורטת ב**נספח ד'** לחוזר זה [בחינה בהיקף 1 יח"ל מיועדת אך ורק לנבחנים אקסטרנים או לנבחני משנה שסיימו את כיתה י"ב בשנת תשס"ט או קודם לכן]

ב. פיתוח חומרי למידה חדשים לעולים חדשים

בכוונת משרד החינוך להתחיל בפיתוח חומרי למידה מקוונים לעולים, שיחליפו בעתיד את ספר הלימוד הקיים לעולים באזרחות. מורים המעוניינים להשתתף בניסוי / פיילוט בתחום זה, יפנו למדריכה הארצית לנושא עולים חדשים, נורית צרפתי : tsarfati@netvision.net.il

נושא מספר 6 : תלמידי חינוך מיוחד

תלמידי החינוך המיוחד הניגשים לבחינות בגרות נבחנים באזרחות כמו כל תלמיד אחר (כולל מטלת הביצוע). שושי יצחקי היא המדריכה הארצית המלווה את המורים המלמדים אזרחות תלמידים בחינוך מיוחד (שושי יצחקי, SHOSHIYI@GMAIL.COM). אנו מבקשים מכל מורי האזרחות בחינוך המיוחד לשלוח מייל אל שושי, על מנת שתוכנסו לרשימת תפוצה של מורי האזרחות בחינוך המיוחד ותקבלו עדכונים רלוונטיים. בכוונתנו להזמין את המורים לאזרחות בחינוך המיוחד המגישים לבגרות למפגשים סביב הקשיים הייחודיים בכיתות אלו והמענה להן. **מפגש ארצי** פותח יערך בתאריך 8/12/10, א' טבת תשע"א (ז' חנוכה) בפסג"ה ברמת-גן בשעות 10:00-14:00. הרשמה : אצל שושי יצחקי. לאחר מכן יתקיימו מפגשים באזורים שונים בארץ.

נושא מספר 7: הדרכה במיומנויות אוריינות באזרחות

בתחילת שנה זו מונתה עפרה כדורי כמדריכה ארצית שתפקידה לסייע לצוותי המורים לשלב מיומנויות אורייניות בהוראת האזרחות (שלהב"ת-אזרחות).

מקצוע האזרחות מזמן התמודדות עם מיומנויות אורייניות רבות ומגוונות (גם בבחינה וגם במטלות הביצוע): ניתוח טקסטים, ממדי הבנה, שאלות עמדה, כתיבת טיעון, מיזוג טקסטים, השוואה בין גישות, עמדות ועוד.

כמו כן התלמידים מתמודדים עם מטלות מורכבות ועם רמת חשיבה גבוהה הדורשת ביקורת והערכה. מורכבות זו מחייבת לתת לתלמידים כלים ואסטרטגיות שיסייעו להם לעמוד במשימות ולהצליח בהן. עפרה הכינה תכנית עבודה להדרכת צוותי בתי ספר ומורים בנושאים אלו (ראו **נספח ו'** לחוזר זה). צוותי אזרחות מוזמנים ליצור איתה קשר ולהזמין אותה להדרכה בית ספרית, לגבי חלק או כל התכנית המפורטת בנספח. יתכן וחלק מההדרכות יתקיימו למספר צוותים יחד במרכזי הפסג"ה. פרטי ההתקשרות:

ליצירת קשר: עפרה כדורי, דוא"ל ofralez@walla.com, מספר טלפון נייד 050-5911562.

נושא מספר 8: מפגשים עם המפמ"ר – תשע"א.

כמדי שנה, יקיים המפמ"ר אדר כהן מפגשים עם המורים לאזרחות ברחבי הארץ. להלן התאריכים למפגשים האזוריים. כל המפגשים יתחילו בשעה 16:00, אלא אם המדריכים יודיעו אחרת:

תאריך	מקום	פרטים אצל המדריכה:
16/12/10, ט' טבת תשע"א	נצרת , בשעה 13:30	אשרף סביחאת, ניבאל חמאתי
29/12/10, כ"ב טבת תשע"א	חיפה – אוני חיפה	חיה קירמאיר
2/1/11, כ"ו טבת תשע"א	שרון – ב"ס דרור	שושי יצחקי
5/1/11, כ"ט טבת תשע"א	ירושלים – בפסג"ה	ענת פיק, רוחמה גבל, ציפי כהן
11/1/11, ו' שבט תשע"א	ירכא – בפסג"ה	מוניר עטאר
25/1/11, כ' שבט תשע"א	קרית שמונה – בפסג"ה	אתי אבוחצירה
26/1/11, כ"א שבט תשע"א	עפולה – בפסג"ה	שרה גוטמן
31/1/11, כ"ד שבט תשע"א	באר שבע – בפסג"ה	אהרון שוסטק
9/2/11, ה' אדר א' תשע"א	ראשון לציון – גמנסיה "גן נחום"	בלהה אלפרסון
15/2/11, י"א אדר א' תשע"א	רמת-גן – בפסג"ה	אתי אדרי, סימה רוזיליו
28/2/11, כ"ד אדר א' תשע"א	אשדוד – בפסג"ה	אסנת סברון, ציפי הורן-שלי

נספח א' - פרקי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל (שאלון מורחב, סמל 34204, שמשקלו 100%

מהציון הסופי, מיועד לנבחני משנה בלבד)

הוראת המקצוע תיעשה בהלימה למטרות התכנית ולדרכי ההוראה כפי שהן מפורטות במדריך להוראת מקצוע האזרחות בהוצאת משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים - תשס"ד. הנושאים המפורטים להלן הם עפ"י תכנית הלימודים המחייבת [תשס"ב] ועפ"י המדריך להוראת מקצוע האזרחות [התשס"ד]

ספרי הלימוד באזרחות הם:

1. "להיות אזרחים בישראל מדינה יהודית ודמוקרטית" ת"ל, תש"ס.
2. "אזרחות לבגרות-מדינה יהודית ודמוקרטית במבחן המציאות" גשר מפעלים חינוכיים, רכס פרויקטים חינוכיים, 2006.

- הוראת הנושאים יכולה להיות על פי אחד משני ספרי הלימוד המאושרים. למען הנוחות, באתר המפמ"ר תצורף טבלה ובה פירוט הפרקים הרלוונטיים בכל אחד משני הספרים. יש לזכור כי הוראת האזרחות היא ספירלית, ועל כן גם ספרי הלימוד בנויים בצורה זו. על-פי ההנחיות, אם יש תכנים שאינם מופיעים או אינם מעודכנים באחד מספרי הלימוד, יש להשלים אותם על-פי תכנית הלימודים.
- השנה אנו מפרסמים רשימה של פריטים המעדכנים את חומרי הלמידה בחלק מהנושאים של תכנית הלימודים. יש לכלול פריטים אלו בעת הוראת הנושאים הללו. הרשימה מתפרסמת בחוזר זה והפריטים עצמם, בליווי עיבוד דידקטי, יתפרסמו באתר.

שימו לב: בכל מקום בו מצוין כי "הנושא כולל..." המשמעות כי בין היתר נכללים גם הנושאים המפורטים [אין להבין מכך כי אלו בהכרח הנושאים היחידים באותו פרק].
בחלק מהנושאים הורדו חלק מתת-הנושאים בפרק, ובמקום זה בחוזר צוין במפורש כי הפרק אינו כולל פריטים מסוימים.

שימו לב: השינויים ותוספת הפרקים לעומת שאלון 34114 מודגשת בצבע כחול

נושאים המחייבים את כלל התלמידים, ועליהם יישאלו בכל פרקי הבחינה :

- א. הכרזת העצמאות
- ב. מדינת ישראל כמדינה יהודית
 1. מאפייני זהות
 2. מהי מדינה, לאומיות ומדינות לאום
 3. מאפייני מדינת ישראל כמדינה יהודית (חוקים, מוסדות וסמלים)
 4. מעמדם של המיעוטים הלאומיים והדתיים בישראל,
 - ג. מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של המשטר הדמוקרטי
 1. ערכי יסוד של הדמוקרטיה – חירות ושוויון, הרעיון הדמוקרטי (כולל: המובנים המהותי והפורמאלי של הדמוקרטיה, האמנה החברתית)
 2. גישות כלכליות-חברתיות (ליברלית וסוציאל-דמוקרטית),
 3. עקרון שלטון העם (כולל: סוגי דמוקרטיה: ישירה ועקיפה; שיטות ממשל: פרלמנטארית¹ ונשיאותית, משאל עם),
 4. עקרון הכרעת הרוב,
 5. סובלנות, פלורליזם והסכמיות,
 6. זכויות האדם והאזרח (פוליטיות, טבעיות/בסיסיות, חברתיות וקבוצתיות),
 7. חובות האזרח
 8. עקרון הגבלת השלטון,
 9. בחירות דמוקרטיות,
 10. הפרדת רשויות,
 11. חוקה,
 12. אמצעי פיקוח וביקורת (מוסדיים/פורמאליים, וחץ-מוסדיים/בלתי-פורמאליים),
 13. עקרון שלטון החוק (כולל: המובן הפורמאלי והמהותי של שלטון החוק, סוגי עבריינות, פקודה בלתי חוקית בעליל)
 14. זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה והתמודדותה עם מצבי חירום - גבולות בדמוקרטיה,
 15. למה דמוקרטיה – השוואה בין משטרים דמוקרטיים ללא-דמוקרטיים

¹ שימו לב לעדכונים לגבי שיטת הממשל הנוכחית הנוהגת בישראל

ד. המשטר במדינת ישראל

1. יסודות חוקתיים בישראל : מעמדה של הכרזת העצמאות, שבות ואזרחות, הויכוח על כינון החוקה בישראל, חוקי יסוד, המהפכה החוקתית והויכוח לגביה
2. הרשות המחוקקת (כולל : תפקידי הכנסת, תהליך החקיקה, חסינות חברי הכנסת²),
3. הרשות המבצעת (כולל : הדרג הנבחר מול הדרג המנהלי/הבירוקרטיה הממשלתית, תהליך כינון הממשלה, ממשלה קואליציונית, סמכויות הממשלה ותפקידיה, אחריות ממשלתית ומיניסטרואלית, היועץ המשפטי לממשלה)
4. הרשות השופטת (כולל : מקורות המשפט בישראל, אי-תלותה של הרשות השופטת, דרכי מינוי השופטים, מערכת המשפט בישראל : סוגי משפט, מבנה, בג"צ³, חקיקה שיפוטית⁴)
5. עירוב סמכויות בין הרשויות בישראל
6. ישראל – חברה רבת-שסעים (מבוא כללי לגבי פלורליזם חברתי בישראל, כולל : הגדרת המושג שסע, שסעים צולבים ושסעים חופפים)
7. השסע הלאומי (כולל : החברה הערבית בישראל, החברה הדרוזית בישראל, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הלאומי בישראל ודרכי התמודדות עימו)
8. השסע המגדרי (אי-שוויון בין המינים)
9. מוסד הנשיאות בישראל (כולל : תפקידי וסמכויות הנשיא, סמכות החנינה, חסינות הנשיא)
10. תקשורת ופוליטיקה בישראל (כולל : כלי התקשורת כמימוש חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת, תפקידי כלי התקשורת במדינה דמוקרטית, תקשורת ציבורית, התקשורת כמעצבת סדר יום ודעת קהל, השפעת התקשורת על המערכת הפוליטית ועל הבחירות, מידת העצמאות ומגבלות על כלי התקשורת).

נושאים המחייבים לפרק ג' של הבחינה בלבד⁵ :

כל מגזר ילמד וייבחן על נושאים של אחד האשכולות בלבד :

אשכול א' (למגזר היהודי) :

1. השקפות וגישות לאופייה של מדינת ישראל,
2. מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות,
3. הסטאטוס-קוו,

² שימו לב לעדכונים לגבי תהליך הענקת חסינות דיונית/פרוצדוראלית בישראל

³ לא כולל : סוגי הצווים שמוציא בג"צ

⁴ כולל : גישה פורמליסטית מול אקטיביסטית.

⁵ שימו לב : בפרק ג' של הבחינה ניתן לשלב גם שאלות על נושאים שיופיעו בשאר פרקי הבחינה. לעומת זאת, הנושאים המפורטים בשני האשכולות להלן יופיעו רק בפרק ג' ולא באף פרק אחר של הבחינה.

4. השסע הדתי (כולל: קבוצות וזרמים ביהדות, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הדתי בישראל ודרכי התמודדות עימו)

אשכול ב' (למגזר הערבי והדרוזי):

1. שלטון מקומי בישראל,
2. פיקוח וביקורת על רשויות השלטון בישראל (כולל: מנגנונים פורמאליים: מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור, ועדת חקירה ממלכתית; מנגנונים בלתי פורמאליים)
3. מפלגות בישראל⁶
4. זכויות האדם וזכויות המיעוט בישראל⁷

הערה: לבחינה בשאלון זה מחייבים כל הפריטים החדשים שנוספו גם לבחינה בשאלון 34114, כמפורט בחוזר מפמ"ר תשע"א/1.

⁶ לא כולל: מפלגה דומיננטית, מערכת מפלגתית דו-גושית, מפלגות לוויין, מפלגות לשון מאזניים

⁷ כולל: דוגמאות לחקיקה ופסיקה המגנות על זכויות האדם בישראל

נספח ב – בקשה לאישור בוחנים בע"פ

לכבוד : מר אדר כהן מפמ"ר אזרחות
לשלוח לדוא"ל: nurit.tsarfati@gmail.com

טופס בקשה לאישור בוחנים בע"פ לתלמידים ליקויי למידה

נא למלא את כל הפרטים ולשלוח לדוא"ל הרשום למעלה
טופס שיחסרו בו פרטים, או שישלח בצורה אחרת, לא יטופל.

שם ביה"ס: _____ סמל ביה"ס: _____ טלפון: _____
שם רכז/ת בחינות הבגרות בביה"ס: _____ טלפון נייד: _____
שם רכז/ת אזרחות בביה"ס: _____ טלפון נייד: _____
סמל שאלון: _____ מועד הבחינה: _____
שמות התלמידים שאושרה זכאותם לבחינה בעל פה:

שם התלמיד	מספר תעודת זהות	שם המורה הבוחן/ת
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		

פרטי המורים הבוחנים: נא למלא את כל הפרטים

שם המורה	מס' זהות	תואר אקדמי	באילו שנים הגיש לבחינות בגרות	השתלמות אחרונה באזרחות מתי, היכן, ושם המדריך/ה
1.				
2.				
3.				

המורים הבוחנים הם מורים שלא למדו את התלמידים.
מורה לא יבחן יותר מארבעה (4) תלמידים.
המורה יכתוב במחברת הבחינה את התשובות שישמיע הנבחן ואת הציון על כל תשובה.
המחברות תשמרנה בבית הספר לבקרה.

שם מנהל/ת ביה"ס (אין צורך בחתימה) _____
תאריך _____

לכבוד מנהל/ת ביה"ס : אישור הפיקוח על הוראת האזרחות יינתן במייל חוזר .
נא להדפיס את המייל החוזר ולצרף אותו לטופס זה, ולטופס 9540.

אישור זה יש לשלוח אל תחנת הקליטה במרפ"ד בצרף טופס 9540
אלא אישור זה לא יקלוט אצל הבחינות את ציון התלמיד

פרקי הלימוד המחייבים באזרחות לחט"ב לשנת תשע"א, 2010/11

להלן התכנית המעודכנת למגזר היהודי:

א. נושאי חובה:

- ארבעת היסודות לקיומה של מדינה (שטח, אוכלוסיה, שלטון, ריבונות)
- מדינת ישראל – מדינת הלאום היהודי:
הכרזת העצמאות - תוכן ומעמד משפטי, גבולות המדינה, הרכב האוכלוסייה בישראל, חוק השבות, חוק האזרחות, זכויות המיעוטים בישראל, סמלי המדינה
- זכויות האדם והאזרח:
זכויות טבעיות, הזכות לחיים, הזכות לכבוד, הזכות לחירות, הזכות לפרטיות, חופש הביטוי, חופש המצפון, חופש ההתארגנות, חופש העיסוק, חופש התנועה, הזכות להפגין, חופש הדת, הזכות להליך הוגן, הזכות לקניין, הזכות לשוויון - שוויון פוליטי, אפליה פסולה, העדפה מתקנת
- שלטון החוק:
שוויון בפני החוק, אכיפת החוק, חוקה, החוק במדינה דמוקרטית (שלבי החקיקה, תפקידי החוק)
- הכנסת- הרשות המחוקקת:
הבחירות, עבודת הכנסת - הצעה לסדר היום, שאילתא, הצבעת אי אמון, חוק התקציב, מינוי ועדת חקירה, קואליציה, אופוזיציה, תהליך החקיקה

ב. נושאי בחירה:

לפניכם שש קבוצות של נושאי בחירה. יש לבחור וללמד קבוצת נושאים אחת בלבד מתוך הרשימה הבאה:

1. הממשלה- הרשות המבצעת, וגם:
נשיא המדינה
או
2. מערכת בתי המשפט- הרשות השופטת, וגם:
מוסדות פיקוח וביקורת

או

3. השלטון המקומי, וגם:
מוסדות הדת היהודית בישראל

או

4. עקרון שלטון העם, וגם:
עקרון הכרעת הרוב

או

5. הגבלת השלטון

או

6. תפקיד התקשורת בחברה הדמוקרטית

פרקי הלימוד המחייבים באזרחות לחט"ב לשנת תש"ע, 2009/10 (למגזר הערבי והדרוזי)

א. נושאי חובה:

- ארבעת היסודות לקיומה של מדינה
(שטח, אוכלוסיה, שלטון, ריבונות)
الأسس الأربعة لوجود الدولة
(المساحة, السكان, السلطة, السيادة والاستقلال)
- מדינת ישראל – מדינת הלאום היהודי:
הכרזת העצמאות - תוכן ומעמד משפטי, גבולות המדינה, הרכב האוכלוסייה
בישראל, חוק השבות, חוק האזרחות, זכויות המיעוטים בישראל, סמלי
המדינה
أسرائيل دولة يهودية فيها أقليات قومية أخرى
وثيقة الاستقلال-دولة اسرائيل المساحة والحدود-دولة اسرائيل السكان- قانون العودة-قانون الجنسية-حقوق الاقلية العربية في
البلاد-الرموز التي تميز دولة اسرائيل
- זכויות האדם והאזרח:
זכויות טבעיות, הזכות לכבוד
حقوق الانسان والمواطن
حقوق طبيعية-الحق في الكرامة

- עקרון שלטון העם
עקרון הכרעת הרוב
حكم الشعب (ديمقراطية مباشرة_ديمقراطية غير مباشرة) وأيضا
أكثرية وأقلية في النظام الديمقراطي(مبدأ حسم الاكثرية)
 - שלטון החוק:
שוויון בפני החוק, אכיפת החוק, חוקה, החוק במדינה דמוקרטית (שלבי
החקיקה, תפקידי החוק)
سيادة القانون
مساواة امام القانون, تطبيق القانون, دستور, القانون في دولة ديمقراطية, مراحل سن القانون-وظائف القانون
 - הכנסת- הרשות המחוקקת:
הבחירות, עבודת הכנסת - הצעה לסדר היום, שאילתא, הצבעת אי אמון,
חוק התקציב, מינוי ועדת חקירה, קואליציה, אופוזיציה, תהליך החקיקה
الكنيست –السلطة التشريعية
الانتخابات للكنيست,الكنيست اثناء عملها,الائتلاف والمعارضة,الكنيست تراقب اعمال الحكومة,اقتراح لجدول اعمال الحكومة,
الاستجواب,التصويت على نزع الثقة,قانون الميزانية,الكنيست كمشرع
- ב. נושאי בחירה:**
- לפניכם חמש קבוצות של נושאי בחירה .
יש לבחור וללמד לקראת קבוצת נושאים **אחת בלבד** מתוך הרשימה הבאה:
1. הממשלה- הרשות המבצעת , וגם : נשיא המדינה
الحكومة-السلطة التنفيذية وايضا رئيس الدولة
 - או
 2. מערכת בתי המשפט- הרשות השופטת , וגם : מוסדות פיקוח וביקורת
جهاز المحاكم-السلطة القضائية وأيضا مؤسسات الاشراف والمراقبة
 - או
 3. השלטון המקומי -الحكم المحلي-السلطات المحلية
 - או
 4. הגבלת השלטון -تقييد السلطة
 - או
 5. תפקיד התקשורת בחברה הדמוקרטית
وظائف وسائل الاعلام في النظام الديمقراطي

פרקי הלימוד המחייבים באזרחות לתלמידים עולים חדשים
שתי יחידות לימוד, תשע"א, סמל שאלון 34202

ספר הלימוד : אזרחות – האתגר / ניסן נווה / הוצאת מט"ח

בספר לימוד "אזרחות - האתגר" יש ללמד עמ' 7-157, למעט העמודים המסומנים בצהוב.

נושאי הלימוד:

- **מגילת העצמאות – העקרונות שעליהם מושתתת מדינת ישראל**
פרק ראשון : הכרזת העצמאות (עמ' 7 – 16)
- **מדינה יהודית – מדינת העם היהודי**
פרק חמישי : מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית (עמ' 49 – 66)
- **מהי דמוקרטיה**
פרק שני : המדינה הדמוקרטית (עמ' 17 – 26)
פרק שישי : המשטר הדמוקרטי בישראל (עמ' 67 – 76)
לא צריך ללמד את הסעיפים המתייחסים לשיטה המעורבת בעמ' 73 סעיף ב' ועמ' 75 למעלה.
- **האזרחות במדינת ישראל**
פרק רביעי : העקרונות לקביעת האזרחות במדינת ישראל (עמ' 39 – 48)
- **שאלת החוקה וחוקי יסוד**
פרק שלישי : חוקה וחוקי יסוד (עמ' 27 – 38)
- **הבחירות לכנסת**
פרק שביעי : שיטת הבחירות לכנסת בישראל (עמ' 77 – 90)
- **הכנסת (הרשות המחוקקת)**
פרק שמיני : הרשות המחוקקת – הכנסת (עמ' 91 – 106)
- **הממשלה (הרשות המבצעת)**
פרק תשיעי : הרשות המבצעת – (עמ' 107 – 115)
לא צריך ללמד את עמוד 113
- **הרשות השופטת**
פרק עשירי : הרשות השופטת (עמ' 121 – 136)
לא צריך ללמד סוגי צווים עמ' 129 - 130
תרומתו של בג"ץ לדמוקרטיה הישראלית עמ' 132 – 135, **מתוך עמודים אלה יש ללמד רק חמש דוגמאות לתרומתו של בג"ץ לדמוקרטיה הישראלית**
- **רשויות מקומיות**
פרק תשיעי : השלטון המקומי (עמ' 116 – 120)
- **נשיא המדינה**
פרק שנים עשר : נשיא המדינה (עמ' 151 – 157)
- **ביקורת, בקרה ופיקוח במדינת ישראל**
פרק אחד עשר : מנגנוני פיקוח וביקורת על השלטון (עמ' 137 – 150)
לא צריך ללמד את עמ' 144
- **תקשורת ופוליטיקה**
נושא זה יש ללמד מתוך אחד הספרים :
להיות אזרחים בישראל / הוצאת ת"ל ומעלות ,
עמ': 526-528, 530 – 537, 543-544 (סעיף 3)
אזרחות לבגרות / הוצאת גשר רכס, עמ': 356 – 359 362 – 363

מבנה מבחן בגרות - שתי יחידות לימוד - נשאר זהה
למבנה המבחן של יחידת לימוד אחת.

תוכנית לימודים באזרחות לתלמידים עולים חדשים

יחידת לימוד אחת, סמל שאלון 913131, תש"ע

מיועד בשנת תשע"א רק לנבחנים אקסטרניים או לנבחני משנה שסיימו את כיתה י"ב בשנת תשס"ט או קודם לכן.

על פי הספר: אזרחות-האתגר / ניסן נווה / הוצאת מטח

- **מגילת העצמאות - העקרונות שעליהם מושתתת מדינת ישראל**
 - תוכן ההכרזה וחלקיה. עמ' 9-12.
 - מעמדה המשפטי של ההכרזה. עמ' 13-14.
- **מדינה יהודית - מדינת העם היהודי**
 - דת ומדינה במדינת ישראל. עמ' 50-51.
 - מדינת ישראל כמדינה יהודית. עמ' 52-59.
 - נושאים במחלוקת בתחום יחסי דת ומדינה. עמ' 62-64.
 - מדינת ישראל ויהדות התפוצות. עמ' 64-65.
- **מהי דמוקרטיה**
 - שלטון העם, חירויות הפרט, כללי המשחק, הכרעת הרוב, תרבות של ויכוח ושכנוע, זכויות למיעוט. עמ' 18-20.
 - לסיכום: הדמוקרטיה צורת חיים ותרבות פוליטית. עמ' 20.
 - עקרונות המשטר הדמוקרטי המודרני. עמ' 21-26.
- **האזרחות במדינת ישראל**
 - הזכות להיות אזרח. עמ' 40.
 - שיטות להענקת אזרחות מכוח הלידה. עמ' 41.
 - חוק השבות. עמ' 42-43.
 - הדרכים לקבלת אזרחות ישראלית. עמ' 44-45, חובה.
 - איבוד אזרחות עמ' 46, חובה.
 - זכויותיו וחובותיו של האזרח הישראלי. עמ' 46-47.
- **שאלת החוקה וחוקי יסוד**
 - חוק וחוקה במשטר הדמוקרטי. עמ' 29.
 - הכנסת כרשות מחוקקת וכאספה מכוננת. עמ' 31-32.
 - חוקי יסוד של מדינת ישראל. עמ' 33-36.
 - (חוקי יסוד, כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד, חופש העיסוק הם בגדר חובה).
 - חוקי יסוד סיכום. עמ' 36-37, חובה.
- **הבחירות לכנסת**
 - הבחירות במשטר דמוקרטי. עמ' 78-79.
 - שיטת הבחירות לכנסת בישראל. עמ' 82-86.
- **הכנסת (הרשות המחוקקת)**
 - מליאת הכנסת, וועדות הכנסת. עמ' 94-97.
 - תפקידי הכנסת. עמ' 98-104.
 - חסינות חברי הכנסת. עמ' 104-105.
- **הממשלה (הרשות המבצעת)**
 - הממשלה, מהותה ומקומה במשטר בישראל. עמ' 108.
 - תפקידי הממשלה וסמכויותיה. עמ' 108-109.
 - סיום כהונתה של הממשלה וכינונה של ממשלה חדשה. עמ' 110-111.

- **הרשות השופטת.**
 - מערכת המשפט בישראל - מבוא. עמ' 122.
 - עקרונות המשפט בישראל. עמ' 122-123.
 - הרשות השופטת: רשות עצמאית ובלתי תלויה. עמ' 124-126.
 - מבנה הרשות השופטת בישראל. עמ' 127-131.
- **רשויות מקומיות.**
 - השלטון המקומי. עמ' 116-120.
- **נשיא המדינה**
 - פרק שניים-עשר: נשיא המדינה. עמ' 151-158.
- **ביקורת, בקרה ופיקוח במדינת ישראל**
 - פיקוח ובקרה על השלטון במשטר דמוקרטי. עמ' 138-139.
 - מוסדות פורמאליים לפיקוח וביקורת על השלטון בישראל. עמ' 140-145.
 - המנגנונים הלא פורמאליים. עמ' 146-147 ועמ' 149..

כל העמודים המופיעים לעיל הם חובה למבחן הבגרות

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

נספח ה' – הפריטים החדשים לפי הפרקים המחייבים בתכנית הלימודים

נושא	תוספת לימודית או עדכון והשלמה
א הכרזת העצמאות	
ב מדינת ישראל כמדינה יהודית	
ב1 מאפייני זהות	
ב2 מהי מדינה, לאומיות ומדינות לאום	
ב3 מאפייני מדינת ישראל כמדינה יהודית (חוקים, מוסדות וסמלים)	תוספת: מדריך למורה – המנון המדינה
ב4 מעמד של המיעוטים הלאומיים והדתיים בישראל,	
ג מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של המשטר הדמוקרטי	
ג1 ערכי יסוד של הדמוקרטיה – חירות ושוויון, הרעיון הדמוקרטי (כולל: המובנים המהותי והפורמאלי של הדמוקרטיה, האמנה החברתית)	
ג2 גישות כלכליות-חברתיות (ליברלית וסוציאל-דמוקרטית),	עדכון והשלמה: מדריך למורה - גישות חברתיות – כלכליות בדמוקרטיה תוספת לימודית: מדריך למורה – מדינת רווחה ⁸
ג3 עקרון שלטון העם (כולל: סוגי דמוקרטיה: ישירה ועקיפה; שיטות ממשל: פרלמנטארית ⁹ ונשיאותית, משאל עם),	
ג4 עקרון הכרעת הרוב,	
ג5 סובלנות, פלורליזם והסכמיות,	
ג6 זכויות האדם והאזרח (פוליטיות, טבעיות/בסיסיות, חברתיות וקבוצתיות),	עדכון והשלמה: מדריך למורה - זכויות חברתיות ¹⁰
ג7 חובות האזרח	
ג8 עקרון הגבלת השלטון,	
ג9 בחירות דמוקרטיות,	
ג10 הפרדת רשויות (לא כולל: עירוב סמכויות בין הרשויות),	
ג11 חוקה,	
ג12 אמצעי פיקוח וביקורת (מוסדיים/פורמאליים, וחופ-מוסדיים/בלתי-פורמאליים),	
ג13 עקרון שלטון החוק (כולל: המובן הפורמאלי והמהותי של שלטון החוק, סוגי עבריינות, פקודה בלתי חוקית בעליל)	
ג14 זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה והתמודדותה עם מצבי חירום - גבולות בדמוקרטיה,	
ג15 למה דמוקרטיה – השוואה בין משטרים דמוקרטיים ללא-דמוקרטיים	

⁸ מומלץ ללמד לאחר שהתלמידים מכירים את נושא הזכויות החברתיות

⁹ שימו לב לעדכונים לגבי שיטת הממשל הנוכחית הנוהגת בישראל

¹⁰ מומלץ לשלב את נושא "מדינת רווחה" לאחר הוראת הזכויות החברתיות

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

ד	המשטר במדינת ישראל	
1ד	יסודות חוקתיים בישראל : מעמדה של הכרזת העצמאות, שבות ואזרחות , הויכוח על כינון החוקה בישראל, חוקי יסוד, המהפכה החוקתית והויכוח לגביה	תוספת : <u>מדרג למורה – חוק השבות</u> ----- תוספת : <u>מדרג למורה – הצעות חוקה לישראל</u>
2ד	הרשות המחוקקת (כולל : תפקידי הכנסת, תהליך החקיקה, חסינות חברי הכנסת ¹¹),	
3ד	הרשות המבצעת (כולל : הדרג הנבחר מול הדרג המנהלי/הבירוקרטיה הממשלתית, תהליך כינון הממשלה, ממשלה קואליציונית, סמכויות הממשלה ותפקידיה, אחריות ממשלתית ומיניסטרואלית, היועץ המשפטי לממשלה)	
4ד	הרשות השופטת (כולל : מקורות המשפט בישראל, אי-תלותה של הרשות השופטת, דרכי מינוי השופטים, מערכת המשפט בישראל : סוגי משפט, מבנה, בג"צ ¹² , חקיקה שיפוטית ¹³)	
5ד	ישראל – חברה רבת-שסעים (מבוא כללי לגבי פלורליזם חברתי בישראל, כולל : הגדרת המושג שסע) ¹⁴	
6ד	השסע הלאומי (כולל : החברה הערבית בישראל, החברה הדרוזית בישראל, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הלאומי בישראל ודרכי התמודדות עימו)	תוספת : <u>מדרג למורה – תוכנית החלוקה</u> עדכון והשלמה : <u>מדרג למורה - הדרוזים בישראל</u>
אשכול א' (למגזר היהודי):		
אשכול א' 1	השקפות וגישות לאופייה של מדינת ישראל,	תוספת : <u>מדרג למורה – בין יהדות לדמוקרטיה</u>
אשכול א' 2	מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות,	עדכון והשלמה : <u>מדרג למורה – העם היהודי</u>
אשכול א' 3	הסטאטוס-קוו,	
אשכול א' 4	השסע הדתי (כולל : קבוצות וזרמים ביהדות, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הדתי בישראל ודרכי התמודדות עימו)	
אשכול ב' (למגזר הערבי והדרוזי):		
אשכול ב' 1	שלטון מקומי בישראל ,	
אשכול	זכויות האדם וזכויות המיעוט בישראל ¹⁵ ,	

¹¹ שימו לב לעדכונים לגבי תהליך הענקת חסינות דיונית/פרוצדוראלית בישראל

¹² לא כולל: סוגי הצווים שמוציא בג"צ

¹³ כולל: גישה פורמליסטית מול אקטיביסטית.

¹⁴ לא כולל : המושגים: שסעים צולבים, שסעים חופפים

¹⁵ כולל: דוגמאות לחקיקה ופסיקה המגנות על זכויות האדם בישראל

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

		ב' 2
מפלגות בישראל¹⁶	עדכון והשלמה: מדריך למורה – המפלגות בישראל	אשכול ב' 3
תקשורת ופוליטיקה בישראל (כולל: כלי התקשורת כמימוש חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת, תפקידי כלי התקשורת במדינה דמוקרטית, תקשורת ציבורית, התקשורת כמעצבת סדר יום ודעת קהל, השפעת התקשורת על המערכת הפוליטית ועל הבחירות, מידת העצמאות ומגבלות על כלי התקשורת).		אשכול ב' 4

¹⁶ [לא כולל](#): מפלגה דומיננטית, מערכת מפלגתית דו-גושית, מפלגות לוויין, מפלגות לשון מאזניים

תכנית למפגשי הדרכה בשלהב"ת-אזרחות בשנת הלימודים תשע"א/עפרה כדורי

התכנית כוללת את מיומנויות הלשון הבסיסיות-לשון, מבנה תוכן וכוונה להלן הצעות למפגשי הדרכה עם צוותי מורים.

כל צוות יכול לבחור אחד או יותר מבין הנושאים הנדרשים לו :

מפגש	נושא	מטרות	שעות	דרך ההוראה
1	השאלות כטקסט	1. התלמיד יהיה מודע למידע הנתון בשאלה. 2. התלמיד יזהה את מספר החלקים בשאלה ואת כמותם. 3. התלמיד יזהה מילות הוראה /שאלה ויבין את משמעותן. 4. התלמיד ילמד כיצד לפתוח בתשובה. 5. התלמיד יבנה שלד לשאלה. 6. התלמיד יכיר את רכיבי המבנה בשאלה.	3	הוראה פרונטאלית +סדנה
2	מיומנות ההשוואה	1. התלמיד יזהה את מיומנות ההשוואה בשאלות. 2. התלמיד יבנה טבלאות כשלד להשוואה. 3. התלמיד יבנה תבחינים להשוואה.	3	בניית טבלה משווה ותבחינים על פי המאמר "עליונות החוק" מתוך ספר הלימוד עמ' 220-225
3.	הבעה בע"פ-כללי הדיון	1. התלמיד יפנים את כללי הדיון ככלי להעשרת ידע. 2. התלמיד ינהל דיון כחלק מהוראה פעילה. 3. התלמיד יהיה מודע לחשיבות הרטוריקה. 4. התלמיד יפתח מיומנויות לזיהוי עמדה, שכנוע, ביקורת ועוד.	2	
4.	דיון סביב דילמות-בעד ונגד	1. התלמיד יפתח מיומנות לדיון על פי הדגם –בעד ונגד. 2. התלמיד יפתח סובלנות כלפי דעות מנוגדות. 3. התלמיד יפתח מיומנות להבעת ביקורת והסתייגות כלפי עמדות מנוגדות לשלו. 4. התלמיד יכיר את מבנה הטיעון. 5. התלמיד יפתח מיומנות לזיהוי ולחבעה על פי כללי הטיעון. 6. התלמיד יזהה טקסט עמדות.	2	
5	הטיעון בכתיבה ובהבנה.	1. התלמיד יכיר את מבנה הטיעון. 2. התלמיד יפתח מיומנות לזיהוי ולחבעה על פי כללי הטיעון. 3. התלמיד יזהה טקסט עמדות.	6	

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

קטעים נבחרים מתוך פרק ג' מבחינות הבגרות.		4. התלמיד יפתח מודעות להבנת המסר של הכותב. 5. התלמיד יביע עמדה על פי כללי הטיעון.		
	2	1. התלמיד ירחיב את אוצר המילים שלו. 2. התלמיד ילמד להגדיר מושגים או להסבירם.	הגדרת מושגים	6.
	6	1. התלמיד יזהה את מבנה הקטע. 2. התלמיד ינתח את תוכן הקטע. 3. התלמיד יעמוד על מטרת הכותב ועל המסר שבקטע.	פרופיל קריאות-חלק ג' במבחן	7.
	2	1. התלמיד יכיר את כללי הכתיבה העיונית. התלמיד יכתוב את מטלת הביצוע על פי הכללים.	כללי הכתיבה העיונית	8.
	2	1. התלמיד ילמד סוגות, כמו מכתב רשמי, נייר עמדה. 2. התלמיד ילמד את מבני הסוגות. 3. התלמיד יפתח מיומנות כתיבה על פי הסוגות.	סוגות באזרחות	9